

eISSN: 2524-0072

2024 63

Електронний журнал

ПЕАЛЬБЕТНАА
АМРАТЭВВАА

ЕКОНОМІКА та СУСПІЛЬСТВО

Редакційна колегія

Головний редактор журналу:

Головко Олег Павлович, кандидат економічних наук, директор Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій.

Члени редакційної колегії журналу:

Баженков Євген Володимирович, доктор економічних наук, доцент, директор Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»

Білозубенко Володимир Станіславович, доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин, регіональних студій та туризму Університету митної справи та фінансів.

Бойко Світлана Василівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів Національного університету харчових технологій.

Графська Орислава Іванівна, доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського.

Гуткевич Світлана Олександрівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки Національного університету харчових технологій.

Дишкантюк Оксана Володимирівна, кандидат технічних наук, доцент, декан факультету менеджменту, готельно-ресторанної справи і туризму Міжнародного гуманітарного університету.

Жосан Ганна Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та інформаційних технологій Херсонського державного аграрного університету.

Киркач Світлана Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри банківської справи і фінансових послуг Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

Князевич Анна Олександрівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів та обліку, Гірничо-металургійна академія імені Станіслава Сташиця (Польща).

Ковбас Галина Іванівна, кандидат економічних наук, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

Корбутяк Аліна Георгіївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

КОНЦЕНТРАЦІЯ КАПІТАЛУ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Валерій Осецький

Переглядів статті: 31 | Завантажень PDF: 22

PDF

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ЕФЕКТИВНОГО ЗАЛУЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Марія Павлова

Переглядів статті: 35 | Завантажень PDF: 17

PDF

РОЗВИТОК ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ ТА СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ПОПИТОМ НА ОСНОВІ ДОМОГОСПОДАРСТВ-ПРОС'ЮМЕРІВ: ОЦІНКА РИЗИКІВ І ЗАХОДИ СПРИЯННЯ

Уляна Письменна, Олена Кривда, Галина Трипольська

Переглядів статті: 21 | Завантажень PDF: 13

PDF

ОПТИМІЗАЦІЯ AGILE: СИНЕРГІЯ SCRUM І KANBAN У РОЗРОБЦІ ТА ПІДТРИМЦІ ПРОГРАМНОГО ПРОДУКТУ

Максим Равлюк, Йосиф Ситник

Переглядів статті: 20 | Завантажень PDF: 12

PDF

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Денис Тітов, Валентин Олексійко

Переглядів статті: 27 | Завантажень PDF: 26

PDF

КОРУПЦІЯ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Артем Хаванов

Переглядів статті: 31 | Завантажень PDF: 11

PDF

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДґРУНТЯ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Вероніка Халіна, Юрій Колбасинський

Переглядів статті: 24 | Завантажень PDF: 16

PDF

ТОВ "Видавничий дім "Гельветика"
вул. Інглєзі, 6/1, м. Одєса, Україна, 65101
+38 (063) 121 39 75
journal@economyandsociety.in.ua
www.economyandsociety.in.ua

**ЕКОНОМІКА
та СУСПІЛЬСТВО**

Сертифікат

Видано **Тітову Денису Васильовичу**, доктору філософії з економіки, старшому викладачеві; **Олексієнку Валентину Віталійовичу**, студенту магістру, про те, що статтю на тему «Фінансове забезпечення аграрного сектору України в умовах воєнного стану» розміщено в електронному науковому фаховому виданні «Економіка та суспільство» Випуск № 63/2024 (рекомендовано до поширення в мережі інтернет відповідно до рішення вченої ради Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій, протокол від 27.05.2024 року № 5). Видання включено до Переліку електронних фахових видань України (категорія «Б») на підставі Наказу МОН України від 26 листопада 2020 року № 1471 (Додаток № 3).

Бібліографія статті:

Тітов Д.В., Олексієнко В.В. Фінансове забезпечення аграрного сектору України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. № 63.

URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4177>

DOI: 10.32782/2524-0072/2024-63-125

Головний редактор,
кандидат економічних наук

Олег Головка

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-125>

УДК 336.64:336.5

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

FINANCIAL SECURITY OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF MARTIAL STATE

Тітов Денис Васильович

доктор філософії з економіки, старший викладач,
Вінницький національний аграрний університет

Олексієнко Валентин Віталійович

студент магістр,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету

Titov Denys

Vinnitsia National Agrarian University

Oleksienko Valentyn

Vinnitsia Educational and Scientific Institute of Economics
Western Ukrainian National University

У статті йдеться про специфіку дії воєнного стану на аграрний сектор України, де галузь стикається з численними викликами, які ставлять під загрозу його стабільне функціонування та розвиток. Метою статті є аналіз поточного стану фінансового забезпечення аграрного сектору України, виявлення основних проблем і бар'єрів, а також розробка рекомендацій щодо ефективних механізмів фінансової підтримки в кризових умовах. В статті висвітлюються такі аспекти, як вплив воєнних дій на аграрну економіку, змінення механізмів фінансування, роль міжнародної допомоги та нових фінансових інструментів. Автори підкреслюють важливість інноваційних технологій, державних і міжнародних програм підтримки для забезпечення стабільного розвитку аграрного сектору України.

Ключові слова: аграрний сектор, фінансова безпека, сільське господарство, інвестиції, інновації, воєнний стан.

Under the conditions of martial law, the agricultural sector of Ukraine faces numerous challenges that threaten its stable functioning and development. The aim of this article is to analyze the current state of financial support for Ukraine's agricultural sector, identify key problems and barriers, and develop recommendations for effective financial support mechanisms in crisis conditions. The article highlights aspects such as the impact of military actions on the agricultural economy, changes in financing mechanisms, and the role of international assistance and new financial instruments. The authors emphasize the importance of innovative technologies, state and international support programs to ensure the stable development of Ukraine's agricultural sector. Military actions, occupation of territories, migration of the population, infrastructure destruction, and logistical difficulties significantly affect the financial support of the agricultural sector. Traditional financing mechanisms, such as bank loans, investments, and state subsidies, undergo substantial changes and limitations. Simultaneously, new financial tools, such as international aid, grants, risk insurance, and crowdfunding, can become effective means of supporting the agricultural sector, although their use requires additional research and adaptation to the specific conditions of Ukraine. The development of the agricultural sector is one of the main factors for stabilizing socio-economic relations both in the regions and in the country as a whole. Strategic goals of state policy in conditions of uncertainty and economic instability include strengthening the financial security of agricultural enterprises through business flexibility and diversification on the conditions of equal access to financial resources for all enterprises, including external financing sources. Positive shifts in the national economy in recent years have been largely due to increased production volumes and export expansion of agricultural products. Significant potential for further growth of the domestic agro-industrial complex

is associated with the implementation of innovative technologies and the introduction of additional capacities in the processing and food segments, which will allow for increased production of high value-added products. In Ukraine, all the necessary conditions exist to provide the population with high-quality and affordable food products.

Key words: agricultural sector, financial security, agriculture, investment, innovation, martial law.

Постановка проблеми. Аграрний сектор України відіграє ключову роль у національній економіці, забезпечуючи значну частку валового внутрішнього продукту (ВВП), зайнятості населення та експортних надходжень. Однак, в умовах воєнного стану, який запроваджено внаслідок збройного конфлікту на території країни, цей сектор стикається з численними викликами, що ставлять під загрозу його стабільне функціонування та розвиток. Військові дії, окупація територій, міграція населення, руйнування інфраструктури та логістичні труднощі - все це суттєво впливає на фінансове забезпечення аграрного сектору.

За даними Міністерства аграрної політики, до війни, в 2021 році, валовий внутрішній продукт українського аграрного сектору становив понад 10% від загального ВВП країни, а вартість експорту сільськогосподарської продукції – близько 22 млрд доларів США. Україна впевнено претендувала на статус одного із найбільших гарантів світової продовольчої безпеки.

Водночас у надзвичайно складному 2022 році аграрний сектор також залишився локомотивом української економіки, забезпечивши 35% від усього експорту, а інвестиційний потенціал аграрного сектору становить щонайменше 34 млрд доларів, за словами прем'єр-міністра України Дениса Шмигала, які він озвучив під час відкриття V Українсько-німецького економічного форуму [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Висвітленням та дослідженням проблем фінансового забезпечення аграрного сектору України, зокрема й в умовах воєнного стану займаються такі вітчизняні науковці як: І. В. Гончарук [5], Л. О. Вдовенко [3], А. А. Васильєв [7], Г. М. Калетник [4], В. Ю. Нестеренко [6], І. В. Сембай [2], Д. В. Тітов [3], І. В. Томашук [5]. Окрім праць науковців, питання фінансового забезпечення аграрного сектору розглядаються низкою аналітичних видань, профільних відомств тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В умовах війни традиційні механізми кредитування стають менш доступними через підвищені ризики та невизначеність. Необхідно розробити спеціальні фінансові продукти, які б враховували спе-

цифіку аграрного сектору в умовах воєнного стану, зокрема, пільгові кредити та програми страхування від військових ризиків. Також провадження державної підтримки та субсидювання потребують аналізу ефективності існуючих програм державної підтримки, їхньої адаптація до умов війни та розробки нових механізмів субсидування для зменшення фінансового навантаження на аграріїв.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є аналіз поточного стану фінансового забезпечення аграрного сектору України в умовах воєнного стану, виявлення основних проблем та бар'єрів, а також розробка рекомендацій щодо ефективних механізмів фінансової підтримки цього сектору у кризових умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансове забезпечення аграрного сектору в умовах воєнного стану є критично важливим для підтримання продовольчої безпеки країни та забезпечення доходів значної частини населення. Однак, традиційні механізми фінансування, такі як банківські кредити, інвестиції та державні субсидії, зазнають суттєвих змін та обмежень. Водночас, нові фінансові інструменти, такі як міжнародна допомога, гранти, страхування ризиків та краудфандинг, можуть стати ефективними засобами підтримки аграрного сектору, але їх використання потребує додаткових досліджень та адаптації до специфічних умов України.

В своїй науковій статті, Себмай І. В. стверджує, що розвиток аграрного сектору економіки виступає одним з основних чинників стабілізації соціально-економічних відносин як у регіонах, так і в країні загалом [2].

На думку Вдовенко Л. О., стратегічними цілями державної політики в умовах невизначеності та економічної нестабільності є зміцнення фінансової безпеки підприємств аграрного сектора економіки шляхом гнучкості та диверсифікації бізнесу на умовах рівного доступу до фінансових ресурсів всіх підприємств, в тому числі до джерел зовнішнього фінансування [3, с. 21].

Академік Калетник Г. М. стверджує в одній зі своїх наукових праць, що позитивні зрушення у національній економіці в останні роки вели-

кою мірою зумовлені збільшенням обсягів виробництва, а також нарощенням експорту продукції аграрного сектору. Значний потенціал до подальшого зростання вітчизняного АПК пов'язується із впровадженням інноваційних технологій та введенням додаткових потужностей у переробно-харчовому сегменті, що дасть можливість збільшити обсяг виробництва продукції з високою доданою вартістю. В Україні існують усі необхідні умови для забезпечення населення країни якісними та доступними продуктами харчування. Одні з найкращих у світі родючі землі, сприятливий клімат, багатий історичний досвід агровиробництва і працездатність населення дозволяють повною мірою реалізувати потужний потенціал аграрного комплексу [4, с. 80–81].

Узагальнимо, що розвиток аграрного сектору економіки України є ключовим чинником стабілізації соціально-економічних відносин як на регіональному, так і на національному рівні. В умовах невизначеності та економічної нестабільності стратегічні цілі державної політики мають включати зміцнення фінансової безпеки аграрних підприємств шляхом гнучкості та диверсифікації бізнесу, забезпечуючи рівний доступ до фінансових ресурсів, включаючи зовнішнє фінансування. А позитивні зміни в національній економіці значною мірою обумовлені зростанням обсягів виробництва та експорту аграрної продукції, а також впровадженням інноваційних технологій і розширенням потужностей у переробно-харчовому сегменті, що сприяє виробництву продукції з високою доданою вартістю, завдяки сприятливим умовам для агровиробництва в Україні.

На формування, розвиток та ефективність системи інноваційного забезпечення сільськогосподарських підприємств, зазначає Гончарук І.В., впливають організаційні, економічні, науково-технічні, соціальні, екологічні та природні фактори [5].

У цьому контексті, ефективність використання та динаміка розвитку інноваційної сфери стали вирішальним фактором забезпечення конкурентоспроможності економіки та багато в чому визначають місце кожної країни у світі. В Україні існує чимало проблем, які перешкоджають ефективному використанню її інноваційного потенціалу: низький рівень фінансового забезпечення інноваційного сектору; нерівномірність розподілу інновацій по регіонах; неефективне використання наявного наукового потенціалу; відсутність належної бази та відповідності міжнародним стан-

дартам правової охорони інтелектуальної власності [6, с. 136]. Крім того, військова агресія РФ проти України завдала значних збитків аграрному сектору. Агресор заподіяв велику шкоду земельним ресурсам – мінне забруднення, що потребує рекультивациі земель, пошкоджених снарядами, окопами та рухом військової техніки. Але найбільших пошкоджень внаслідок війни зазнала сільськогосподарська техніка.

Воєнний стан в Україні призвів до суттєвих змін у функціонуванні аграрного сектору. Перш за все, державні витрати були перенаправлені на оборонні потреби, що зменшило доступні кошти для підтримки сільського господарства. Це створило необхідність пошуку альтернативних джерел фінансування, таких як міжнародна допомога, кредитні програми від міжнародних фінансових інституцій та приватних інвесторів.

По-друге, воєнний стан спричинив перебої в логістиці та постачанні, що вплинуло на доступність необхідних ресурсів для аграрного виробництва, таких як насіння, добрива та паливно-мастильні матеріали. Це підвищило витрати аграрних підприємств і знизило їх рентабельність.

По-третє, аграрні виробники зіткнулися з підвищеними ризиками, пов'язаними з військовими діями. Це включає ризики втрати врожаю через бойові дії, ризики знищення інфраструктури та техніки, а також ризики перебоїв у постачанні продукції на внутрішні та зовнішні ринки.

Для забезпечення ефективного фінансування аграрного сектору України в умовах воєнного стану необхідно комплексно підходити до питання залучення різних джерел фінансових ресурсів. Розглянемо основні джерела фінансування, які можуть забезпечити стабільність і розвиток аграрних підприємств у цей складний період. Кожне з цих джерел має свої особливості, переваги та виклики, які необхідно враховувати при формуванні стратегії фінансового забезпечення аграрного сектору.

В умовах воєнного стану аграрний сектор України потребує різноманітних фінансових ресурсів для підтримки своєї діяльності. До основних джерел фінансування відносяться:

– Державний бюджет. Уряд України виділяє кошти на підтримку аграрного сектору, надаючи субсидії та впроваджуючи програми підтримки фермерів. Проте, через переорієнтацію бюджету на оборонні потреби,

обсяги державної підтримки можуть бути обмеженими.

– Міжнародна допомога. Гранти та кредити від міжнародних організацій і країн-партнерів відіграють важливу роль у фінансовому забезпеченні аграрного сектору. Це включає фінансову підтримку від таких установ, як Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, а також Європейський Союз.

– Приватні інвестиції. Залучення приватного капіталу є важливим джерелом фінансування для аграрного сектору. Інвестори можуть бути зацікавлені в розвитку аграрного бізнесу в Україні, особливо при наявності сприятливих умов для інвестицій.

– Кредитні програми. Банки та інші фінансові установи надають кредити аграрним підприємствам. Це може бути як короткострокове, так і довгострокове фінансування, спрямоване на покриття операційних витрат або реалізацію інвестиційних проектів.

– Аграрні облігації. Випуск облігацій дозволяє аграрним підприємствам залучати кошти на розвиток та модернізацію. Державні гарантії можуть підвищити привабливість цих облігацій для інвесторів.

– Аграрне страхування. Страхові програми захищають аграрні підприємства від ризиків, пов'язаних з військовими діями та іншими непередбачуваними подіями. Це дозволяє знизити фінансові ризики і забезпечити стабільність виробництва.

Для наочності наведемо таблицю, яка підсумовує основні джерела фінансового забезпечення аграрного сектору України в умовах воєнного стану та їх ключові характеристики (табл. 1).

Ця таблиця допоможе краще зрозуміти, які саме джерела фінансових ресурсів доступні аграрному сектору України та як вони можуть бути використані для підтримки його стійкості в умовах воєнного стану.

Отже, ознайомившись з основними науковими працями та проблематикою аграрного сектору України, сформуємо таблицю 2, де виділемо основні проблеми, які виникають у сфері фінансового забезпечення аграрного сектору України в умовах воєнного стану.

Науковець Васильєв А. А. стверджує про те, що наявність відповідних загроз фінансової безпеці аграрних підприємств вимагає розробки плану заходів для мінімізації, усунення та попередження цих ризиків. Сьогодні держава усебічно підтримує та дає можливість знаходити нові рішення в складних умовах для стимулювання економічної діяльності

та адаптації до змін у бізнес-середовищі шляхом запровадження нових нормативних вимог. Наприклад, змінено вимоги та терміни подання статистичної, фінансової та податкової звітності. Значні зміни відбулися в банківському та податковому законодавстві країни, системі державного регулювання цін і ціноутворення тощо.

Щодо вирішення описаних проблем, вагомою є думка Томашук І. В., яка зазначає, що планування та прогнозування інноваційної діяльності, регулювання процесів запровадження завершених науково-технічних розробок є одними з найважливіших сучасних напрямів інноваційної діяльності. Фахівці створених впроваджувальних інноваційних формувань мають стати розробниками інноваційних проектів, прогнозів, виступати ініціаторами прийняття цільових програм [5, с. 168].

Тому, на нашу думку, саме інноваційний підхід – це ключ до успішного вирішення проблем фінансового забезпечення в умовах воєнного стану. Адже інновації, є тим інструментарієм, який допомагає адаптуватися до наявних проблем та з особливим результатом їх вирішувати.

Проаналізуємо стан фінансового забезпечення аграрного сектору від початку проведення бойових дій на території України за період з 2014–2022. Результати наведемо в таблиці 3.

Обсяг експорту аграрної продукції зростав з 13,572 млн дол. у 2014 році до 27,900 млн дол. у 2021 році, що свідчить про посилення експортної спроможності аграрного сектору. Однак, у 2022 році, попри повномасштабну війну, обсяг експорту залишився на високому рівні – 27,700 млн дол., що демонструє стійкість сектора до зовнішніх шоків і значення аграрного експорту для економіки країни.

Валовий випуск аграрної продукції досяг свого піку в 2021 році (51,360 млн дол.), але в 2022 році він різко знизився до 29,344 млн дол. Це значне зменшення можна пояснити руйнуванням інфраструктури, зниженням продуктивності та перериванням виробничих процесів через воєнні дії.

Дані за основними засобами за 2022 рік не представлені, але до цього показник стабільно зростав, досягнувши 12,629 млн дол. у 2021 році. Війна, ймовірно, призвела до руйнування значної частини основних засобів, що негативно вплине на подальший розвиток аграрного сектора.

Інвестиції в капітал значно скоротилися у 2022 році до 200 млн дол., що є найнижчим

Таблиця 1

**Основні джерела фінансового забезпечення аграрного сектору України
в умовах воєнного стану**

Джерело фінансування	Опис	Приклади	Переваги	Недоліки
Державний бюджет	Фінансування з державних коштів, включаючи субсидії, гранти та програми підтримки фермерів.	Субсидії, програми підтримки фермерів.	Стабільність фінансування, пряма підтримка аграрних підприємств.	Обмеженість коштів через переорієнтацію бюджету на оборонні потреби.
Міжнародна допомога	Гранти та кредити від міжнародних організацій та країн-партнерів для підтримки аграрного сектору.	Кредити від Світового банку, гранти від ЄС.	Залучення значних фінансових ресурсів, технічна підтримка та експертиза.	Високі вимоги до прозорості та ефективності використання коштів.
Приватні інвестиції	Інвестиції від приватних осіб та компаній, спрямовані на розвиток аграрного сектору.	Прямі іноземні інвестиції, венчурний капітал.	Можливість залучення великих обсягів фінансування, стимулювання інновацій.	Високі ризики для інвесторів, залежність від політичної та економічної стабільності.
Кредитні програми	Кредити від банків та фінансових інституцій для фінансування операційних витрат та інвестиційних проектів.	Кредити від ЄБРР, комерційні кредити.	Доступ до фінансових ресурсів на конкурентних умовах, можливість довгострокового фінансування.	Високі процентні ставки, необхідність забезпечення та гарантій.
Аграрні облігації	Випуск облігацій аграрними підприємствами для залучення фінансування на розвиток.	Аграрні облігації під державні гарантії.	Можливість залучення фінансування на довгостроковій основі, державні гарантії підвищують довіру інвесторів.	Високі витрати на випуск та обслуговування облігацій, залежність від ринкових умов.
Аграрне страхування	Страхові програми для захисту аграрних підприємств від ризиків, пов'язаних з військовими діями та іншими непередбачуваними подіями.	Страхування врожаїв, техніки, інфраструктури.	Зниження фінансових ризиків, стабільність аграрного виробництва.	Висока вартість страхових полісів, обмежений доступ до страх. послуг у деяких регіонах.

Джерело: сформовано авторами

показником за весь аналізований період. Це вказує на зниження інвестиційної активності через високі ризики, пов'язані з війною, та обмежений доступ до фінансових ресурсів.

Рентабельність аграрного сектору значно коливалася протягом аналізованого періоду, досягнувши піку в 2015 році (41,7%) та 2021 році (40,3%). У 2022 році рентабельність знизилася до 20,7%, що можна пояснити зростанням витрат і зниженням ефективності виробництва в умовах війни.

Курс долара до гривні суттєво зріс у 2022 році до 36,6 грн/дол., що є найвищим показником за аналізований період. Це вплинуло на фінансову стабільність аграрних підприємств, оскільки більшість їхніх доходів формується в іноземній валюті, а витрати зростають через інфляцію та девальвацію національної валюти.

Війна і пов'язані з нею економічні виклики вплинули на фінансові показники, що підтверджується різким падінням прибутку у

Таблиця 2

**Проблеми фінансового забезпечення аграрного сектору України
в умовах воєнного стану**

Проблема	Пояснення
Зменшення доступності традиційних фінансових ресурсів	Банки обережно ставляться до кредитування аграрних підприємств через підвищені ризики неповернення кредитів, втрату заставного майна та нестабільну економічну ситуацію.
Руйнування інфраструктури	Воєнні дії призводять до пошкодження або повного знищення сільськогосподарської техніки, складів, логістичних центрів та транспортних шляхів, що ускладнює виробничі та збутові процеси.
Зниження інвестиційної привабливості	Інвестори уникають вкладень в аграрний сектор через високі ризики, пов'язані з воєнними діями, що обмежує можливості для модернізації та розвитку виробництва.
Міграція населення та нестача робочої сили	Вимушене переміщення населення з районів бойових дій призводить до дефіциту робочої сили в сільськогосподарському виробництві, що впливає на обсяги виробництва та ефективність господарської діяльності.
Відсутність ефективних механізмів страхування ризиків	Поточні системи страхування не враховують специфічних умов воєнного часу, що робить їх недостатньо ефективними для покриття втрат аграрних підприємств.

Джерело: сформовано авторами на основі [1; 3; 7]

Таблиця 3

Основні економічні показники аграрного сектору економіки за 2014–2022 роки

Роки	Обсяг експорту, млн дол	Валовий випуск, млн дол	Основні засоби, млн дол	Інвестиції в капітал, млн дол	Рентабельність, %	Ціна долара грн
2014	13572	32043	7373	1407	20,6	11,9
2015	12094	25550	4869	1242	41,7	21,84
2016	12831	26635	5729	1975	32,4	25,55
2017	14930	27330	6922	2340	22,4	26,6
2018	15593	32022	8539	2430	18,3	27,21
2019	18923	33500	11201	2287	19,2	25,85
2020	18811	33940	11515	1880	18,6	29,96
2021	27900	51360	12629	928	40,3	27,2
2022	27700	29344	-	200	20,7	36,6

Джерело: сформовано авторами на основі [8–11]

2022 році, незважаючи на зростання курсу долара.

Але, прибуток аграрного сектору не демонструє прямої кореляції з курсом долара. Наприклад, у 2015 році при високому курсі долара прибуток був значно вищим, тоді як у 2022 році, при найвищому курсі долара, прибуток суттєво знизився, що зображено на графіку (рис. 1).

Це свідчить про те, що фінансове забезпечення аграрного сектору в умовах воєнного стану залежить не лише від валютного курсу, але й від багатьох інших факторів, таких як

доступ до ринків, інфраструктурні втрати та загальна економічна стабільність.

Щодо нашого висновку, відмітимо підтвердження Васильєва А. А., що найбільший вплив на діяльність підприємств мають економічні фактори, а саме: коливання тарифів на енергоносії, паливо і інші виробничі ресурси, курс валют та ціни на світовому ринку. Також значний вплив несе технологічний чинник, що включає такі фактори як державна технологічна підтримка, швидкість зміни і адаптації до нових технологій, наукові розробки та зношування техніки [7, с. 7].

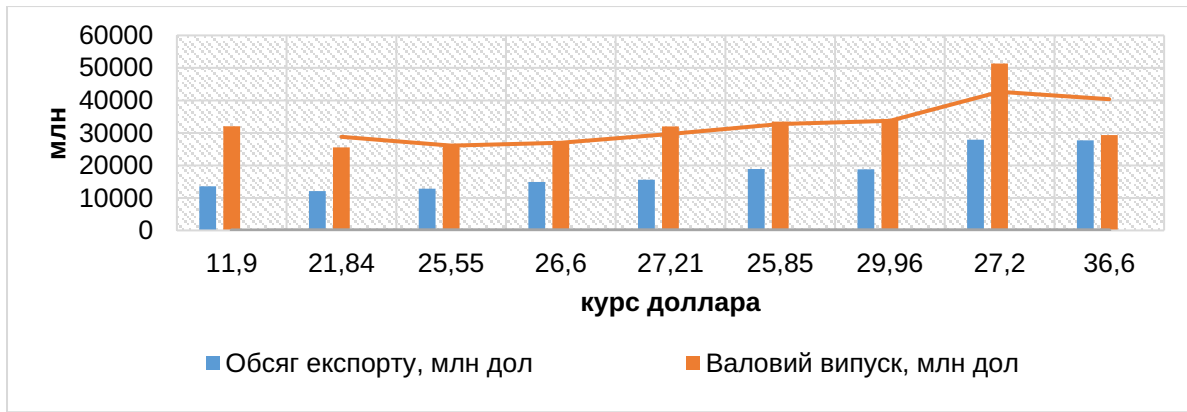

Рис. 1. Графік залежності прибутків аграрного сектору від курсу долара в період з 2014 по 2022 рр.

Джерело: складено на основі [8–11]

Висновки. Нами було проаналізовано сучасний стан фінансового забезпечення аграрного сектору та виділено основні думки науковців щодо досліджуваної тематики таким чином ми дійшли висновків, що дана тематика має важливе значення для розробки державної політики підтримки аграрного сектору в умовах воєнного стану, а також для аграрних підприємств, які шукають ефективні шляхи забезпечення фінансової стабільності та розвитку в умовах кризи. Фінансове забезпечення аграрного сектору України в умовах воєнного стану є критично важливим аспектом для підтримки стійкості економіки та забезпечення продовольчої безпеки країни.

Виходячи з проведеного дослідження, можна зробити висновки що саме вплинуло на дане фінансове забезпечення. Перш за все це зміни у фінансових потоках. Воєнний стан призвів до перерозподілу фінансових ресурсів, що спричинило суттєві виклики для аграрного сектору. Державні витрати були спрямовані на оборону та безпеку, що зменшило доступні кошти для підтримки сільського господарства. По друге змінилися фінансові інструменти підтримки аграрного сектору. В умовах обмеженого бюджету важливу роль відіграють альтернативні джерела фінансування, такі як міжнародна допомога, кредитні програми від міжнародних фінансових інституцій та приватних інвесторів. Особливу увагу слід приділяти грантам та довгостроковим кредитам з пільговими умовами. По третє збільшилися ризики та процедури страхування. Воєнний стан збільшує ризики для аграрних виробників, що підвищує необхідність розвитку системи аграрного страхування. Важливою є під-

тримка страхових компаній та впровадження державних програм страхування врожаїв від ризиків, пов'язаних з військовими діями. І по четверте це – роль міжнародної спільноти. Міжнародна підтримка залишається ключовим фактором для стабілізації фінансового забезпечення аграрного сектору. Співпраця з міжнародними організаціями та фінансовими установами сприяє залученню додаткових ресурсів та впровадженню сучасних методів фінансового управління.

А отже, важливими напрямки подальшої роботи має бути: розробка стратегій для збереження та розширення експортних ринків в умовах війни; стимулювання інвестицій у відновлення зруйнованих основних засобів та інфраструктури; забезпечення доступу до фінансових ресурсів через державні та міжнародні програми підтримки; впровадження нових технологій для підвищення ефективності та продуктивності в умовах обмежених ресурсів; розробка ефективних механізмів управління валютними та операційними ризиками. Саме акцент на даних напрямках принесе стабільний розвиток аграрному сектору економіки України в умовах воєнного стану та в період післявоєнного відновлення.

Таким чином, для забезпечення стабільного функціонування аграрного сектору України в умовах воєнного стану необхідно комплексно підходити до питання фінансування, залучати різноманітні джерела ресурсів, впроваджувати інноваційні рішення та активізувати міжнародну співпрацю. Це дозволить не тільки зберегти аграрне виробництво на належному рівні, але й забезпечити продовольчу безпеку країни в складних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Юридична газета online. Агроінвестиції: глобальне бачення, локальні проблеми URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/agroinvesticiyi-globalne-bachennya-lokalni-problemi.html> (дата звернення: 19.06.2024).
2. Сембай І. В. Функціонування сільськогосподарських підприємств у контексті розвитку сільських територій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.04. Львів, 2008. 20 с.
3. Вдовенко Л. О., Тітов Д. В. Безпека підприємств аграрного сектора економіки: загрози та наслідки. *Агросвіт*. 2023. № 20. С. 15–23.
4. Калетнік Г. М., Козяр Н. О. Стратегічні підходи до інвестування аграрного сектору України в сучасних умовах розвитку АПК. *Економіка АПК*. 2020. № 12. С. 81–89. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202012081>
5. Гончарук І. В., Томашук І. В. Ресурсний потенціал сільських територій: стан та напрями зміцнення: монографія. Вінниця : ТОВ «Твори», 2022. 334 с
6. Нестеренко В. Ю., Мороз А. Р., Болотова Т. М. Інновації у сільськогосподарському підприємстві та їх вплив на конкурентоспроможність. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2022. № 1 (28). С. 130–137. DOI: <https://doi.org/10.30977/PPB.2226-8820.2022.28.130>
7. Васильєв А., Галенко В. Фінансова безпека аграрних підприємств України в умовах правового режиму воєнного стану. *Економіка та суспільство*. № 45. 2022. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-63>
8. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства. URL: <https://minagro.gov.ua/> (дата звернення: 18.06.2024).
9. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL: <http://customs.gov.ua/> (дата звернення: 19.06.2024).
10. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/> (дата звернення: 20.06.2024).
11. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 19.06.2024).

REFERENCES:

1. Legal newspaper online. Agricultural investments: global vision, local problems. Available at: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/agroinvesticiyi-globalne-bachennya-lokalni-problemi.html> (accessed 19.06.2024).
2. Sembay, I. V. (2008) *Funkcionuvania silskohospodarskykh pidpryyemstv u konteksti rozvytku silskykh terytorii*. [The function of rural subsidiaries in the context of the development of rural areas]. Lviv, 20. (in Ukrainian).
3. Vdovenko, L. Titov, D. (2023) Security of enterprises in the agrarian sector of the economy: threats and consequences. *Agroworld*, 20, 15-23. (in Ukrainian).
4. Kaletnik, G. M. & Koziar, N. O. (2020) *Stratehichni pidkhody do investuvannia ahraryho sektoru Ukrainy v suchasnykh umovakh rozvytku APK* [Strategic approaches to investing in the agricultural sector of Ukraine in modern conditions of agro-industrial complex development]. *Ekonomika APK*, 12, pp. 81–89. [In Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202012081>
5. Honcharuk, I. V., & Tomashuk, I. V. (2022) *Resursnyi potentsial silskykh terytorii: stan ta napriamy zmitsnennia* [Resource potential of rural areas: state and directions of strengthening]. Vinnytsia: TOV «Tvory» [in Ukrainian].
6. Nesterenko, V. Iu., Moroz, A. R., & Bolotova, T. M. (2022) *Innovatsii u silskohospodarskomu pidpryyemnytvі ta yikh vplyv na konkurentospromozhnist* [Innovations in agricultural entrepreneurship and their impact on competitiveness]. *Problemy i perspektyvy rozvytku pidpryyemnytstva – Problems and prospects of entrepreneurship development*, vol. 1(28), pp. 130–137. DOI: <https://doi.org/10.30977/PPB.2226-8820.2022.28.130> [in Ukrainian].
7. Vasiliev, A., Galenko, V. (2022) *Finansova bezpeka ahrarykh pidpryyemstv Ukrainy v umovakh pravovoho rezhymu voiennoho stanu* [Financial security of agricultural enterprises of Ukraine in the conditions of the legal regime of martial law]. *Economy and society*, vol. (45), DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-63>
8. Ofitsiyniy sait Ministerstva ahraryoi polityky ta prodovolstva [Official website of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine]. Available at: <https://minagro.gov.ua/> (accessed 18.06.2024).
9. Ofitsiyniy sait Derzhavnoi mytnoi sluzhby Ukrainy [Official website of the State Customs Service of Ukraine]. Available at: <http://customs.gov.ua/> (accessed 19.06.2024).
10. Ofitsiyniy sait Ministerstva finansiv Ukrainy [Official website of the Ministry of Finance of Ukraine]. Available at: <https://www.mof.gov.ua/> (accessed 20.06.2024).
11. Ofitsiyniy sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official website of the State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 19.06.2024).